

A 30-as honvédek

Írta: Dr. Paulovits Sándor

Két évtizednél hosszabb idő pergett le a homokórán, amióta a 30-as honvédek dicsőséggel teljes harcaik után pihenni tértek. A trianoni megalázottság éjszakájában nem beszélt senki a hősök haditetteiről. Ők maguk, akik a Balkán szikláin és sarában, a Kárpátok bércein, Galíciában, Bukovinában és az olasz Alpok nehéz harcaiban a történelmet csinálták, nagyon csendes emberek lettek: tízeznél többen pihennek gyepes hantok alatt a harcterek sokszor jeltelen temetőiben. Az élők pedig, akik az erők pokoli mérkőzését túlélték, fájdalmasan összeszorult szívvel gondoltak hazájuk sorsára, amelyet a legszentebb áldozat és a patakokban öntött hősi vér sem tudott megmenteni az összeomlástól.

De most, hogy a mesterségesen kovácsolt rabbilincsek jórészt lehullottak és az Uzsoki-hágó ormán újra ott lobog a nemzeti zászló, mikor a magyar honvéd diadalmasan halad az ősök véráztatta útjain és megpihen a 30-as honvédek csontjai felett domboruló halmokon, most meg kell kérdezni az utódoktól: *Tudjátok-e kik voltak a 30-as honvédek?*

Tudjátok-e, hogy nélkülük az orosz gőzhenger letiporta volna aranykalászt termő földjeiteket? Hogy amíg ti békésen vártátok otthonaitokban a Höfer-jelentéseket, addig ezek a viharvert hősök sokszor rongyosan, kiéhezetten és véresen állták a lövészárokban a tomboló gránátfergeteget és tízszeres, húszszoros túlerővel szemben is megmutatták, hogy a férfibecsület és a törhetlen hűség élő szobrai tudnak lenni a halálmezőkön.

Meg kell írni, hogy mit műveltek a honvédek! Ne csak a mindentlátó csillagok őrizték hallgatag éjszakákon a hősitettek emlékét, hanem a késői utódok lábnyomról-lábnyomra, vércsepről-vércsepre tudják követni annak a sok derék magyarnak fájdalmas megpróbáltatásokkal terhes sorsát, akik évek során át a nélkülözések, rettenetes fáradalmak, fagyasztó hidegek, gránát-zuhatagok poklában is mindig megőrizték hitüket Istenben és Hazában.

A honvédek legnagyobb része nem volt hivatásos katona. Amint a Haza hívó szava az 1848. évi szabadságharcban vitéz honvédekké avatta a békés polgárok tízezeit, úgy ezeknek a 48-as honvédeknek az unokái a világháborúban is egyik napról a másikra lettek hősokké.

Meghatódottan, mosolyogva néztük a pótlásul hazulról érkező tartalékokat, amikor beosztották őket az arcvonal gyakori hézagaiba. Volt közöttük öreg népfölkelő és pelyhező állú gyerek, aggódó nyárspolgár és ijedt tekintetű surbankó legényke. Egyiket-másikat az iskola padjából húzták ki, hogy mundért adjanak rá. De ezek a műkedvelő katonák, akik az első napon még rémüldözve néztek a bűgva elsuhanó srapnellek után, a második napon már tűzbe mentek a napbarnított arcú öreg

bakák oldalán és további néhány nap múlva már éppen úgy elragadta őket is a hős hevület, mint a tűzkeresztségen régen átesett honvédtársakat.

Dicső ezredünknek, az egykori m. kir. budapesti 30. honvéd gyalogezrednek, kívánunk ezzel a könyvünkkel szerény emléket állítani. Őseze akarjuk hozni a régi szeretetben a még élő 30-asokat, hősi halott bajtársaink felejthetetlen áldozatát pedig megörökíteni az utókor számára, hogy követésre méltó példát adjunk az utánunk következő fiataloknak.

Nem katonai szakmunkát adunk az olvasó kezébe, hanem csak meghatóan kedves visszaemlékezést, amely a hősi tettek történetű előadásával felidézi a világháborús idők hangulatát és megörökíti a magyar honvéd felülmúlhatatlan hazaszeretetét, önfeláldozásig terjedő hűségét, virtuos vitézségét.

Ily sok idővel a háború befejezése után munkánk nem lehet tökéletes. Több, mint 20 év alatt az emlékek elmosódtak, a benyomások elszürkültek. De a magyar honvéd dicsősége soha el nem múlhat, a honvéd vitézségének fénye soha nem csökkenhet.

Könyvünkhöz az adatokat részben a Hadilevéltárban őrzött eredeti háborús okmányokból, részben bajtársaink magántulajdonában levő harctéri jelentésekből, naplófeljegyzésekből és jegyzetekből gyűjtöttük össze, az eseményeknek megfelelő megbízhatóság szem előtt tartásával, gondos és lelksmeretes mérlegeléssel.

Hadtörténeti szakmunka kiadása nem lehet a mi feladatunk. Erre azért sem vállalkozhattunk, mert a csapatok hadművelési iratainak jórésze a háborút követő forradalmi időkben veszendőbe ment és így nem volt többé lehetséges, hogy hadi erényekben oly gazdag ezredünk haditetteinek minden részletét híven ismertetni tudjuk. Csak szerény emléket kívántunk állítani bajtársaink vitéz fegyvertényeinek, fel akartuk eleveníteni a négy esztendő katonaéletét, a halálmezők rettenetességeit, a viszontagságos küzdelmeket. Betekintést nyújtani a magyar honvéd virtusban gazdag lelkébe, akit akkor sem hagy el vidám kedélye, amikor szörnyű rohamra indul.

Nehézségekkel telt úton jutottunk el idáig. Az élet küzdelmei, a mindennapi kenyér gondja szétszórta a harctéri bajtársakat, de aki megmaradt, az a régi bajtársias szeretettel és együttérzéssel bocsátotta rendelkezésre értékes adatait.

Szívből jövő köszönetet mondunk tehát mindazoknak a bajtársainknak, akik nehéz munkánkban segítségünkre voltak. Segítségünkre voltak adatszolgáltatásaikkal és főként az anyag felülvizsgálásában. Hálás köszönet illeti elsősorban vitéz Nagy-Megyeri Nagy Károly altábornagy urat, egykori zászlóalj- és ezredparancsnokunkat, aki éveken át fáradhatatlanul szorgalmazta az ezredtörténet megírásának ügyét. Hasonlóképpen köszönjük szíves közreműködését vitéz bái Berkó István ezredes úrnak, aki az egész anyagot felülbírálta. Orphanides Gusztáv tábornok, Nagy Béla tábornok, vitéz Zalay Károly ezredes, potyondi Lendvay Károly ezredes, Waldberg Endre ezredes, Rue/ Ede alezredes, Malik József alezredes, Harkay Haspra Ferenc alezredes, felsőzsvi Németh Béla alezredes, Rummy Lajos alezredes, Zádor Endre őrnagy, Zajk Vilmos e. e. őrnagy, Kapotsy István e. e. százados, Jónás István npf. százados, Dr. Szabó Béla tart. százados, és Jakab István e. e. főhadnagy urak adataikkal igen értékes munkát végeztek ezredünk történetének összeállításában. Lendvay Károly ezredes úrnak külön is köszönjük a nagy szakértelemmel készített térképvázatokat. Köszönetet mondunk Dr. Beyer Ede tart. százados bajtársunknak a népfelkelő ezredről szóló fejezet szerzőjének, továbbá dinyeberki Bozó Pál ezredes úrnak, aki a 30G. honvéd gyalogezredről

írt értékes megemlékezést, arról az ezredről, amelynek legénysége java-részben a mi ezredünk állományából került ki. Köszönetet mondunk *Tomcsányi Béla* npf. főhadnagynak, aki az Albánia-ba is kikülönített zászlóaljunkról és *Vizy Károly* százados bajtársunknak, aki az 1/30. hadtáp zászlóaljáról és végül *Folkusházy Lajos* ny. altábornagy úrnak, aki a háborúban oly fontos, de kevesek előtt ismert hírszerző, megfigyelő, kém- és propagandaszolgálatról írt értékes megemlékezést.

Felsőbb parancsnokaink közül *vitéz báró uzsoki Szurmay Sándor* ny. honv. miniszter, gyalogsági tábornok úr könyvünket magyaros, katonás, lendületes előszóval díszítette, *nagybaczoni Nagy Vilmos* altábornagy úr pedig értékes útbaigazításával ugyancsak nagy segítségünkre volt munkánkban. Szíves fáradozásaiért e helyen mondunk hálás köszönetet. Utoljára hagytuk a sorban *Dr. Szereday Miklós* tart. főhadnagy bajtársunkat, aki a háborús történeti részt nagy szeretettel írta meg. Az ő fáradhatatlanságának, áldozatos munkakészségének köszönhetjük, hogy ezredtörténetünk ennyire hű képe lehet az elmúlt nagy időknek. Nagy odaadással, kiváló írói készséggel írta meg ezredünk hősies küzdelmeit. Valamennyi 30-as bajtárs nevében szólunk, amikor az ő érdemeit e pár hálás szóban megörökítjük. Mindannyian köszönjük, hogy ezt a fárad-ságos feladatot vállalta és megoldotta.

Könyvünk megírásában kerültük a száraz modort. Népies könnyű stílusban igyekeztünk emlékezetünkbe visszaidézni *Kulisie, Loznica, Karnálj, Uzsok, Ugartsberg, Jakimow, Pogorelcy, ToporotUz-Rarance, Dobroliioniz, Kirlibaba, Dadul, Tatárka, a Cibó-völgy, Radautz, Czornolózi, Satuimare, Arbora, Monte Asolone, Col Capvile*, és sok-sok más, végzetesen emlékünkből vésődött hely képét, ahol a 30-as honvédek mindig dicsőségesen, hősi vérdús áldozatával védték a Haza ősi földjét. Hűséggel, magyar becsülettel, soha meg nem tántorodva, a férfi erények tökéletességével harcoltak és estek el bajtársaink, akiknek emlékét a hálás szíveken kívül ezekre a lapokra akarjuk örök emlékezetül feljegyezni.

Szeretnénk valamennyi vitézségükért kitüntetett, valamint hősi halott bajtársat névszerint megemlíteni. A több ezer kitüntetett és a közel tízezernyi hősi halott 30-as honvéd felsorolása azonban maga is hatalmas kötetet tenne ki, így erről a kegyeletes tervről le kellett mondanunk.